

УДК 005.94:334.716

Рот-Сервов Є.В.

аспірант кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю
Сумського державного університету**ЗНАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВИДИ, СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ**

У статті розглянуто поняття інтелектуального капіталу та знань, встановлено їх співвідношення та взаємозалежність. Проаналізовано різні підходи науковців щодо структури інтелектуального капіталу, розглянуто найбільш поширені класифікації знань на підприємствах. На основі проведеного дослідження запропоновано оригінальну класифікацію знань залежно від сфери їх існування на підприємстві.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, промислові підприємства, продукування знань, використання знань, види знань.

Рот-Сервов Е.В. ЗНАНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: ВИДЫ, СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ

В статье рассмотрены понятия интеллектуального капитала и знаний, установлено их соотношение и взаимозависимость. Проанализированы различные подходы ученых относительно структуры интеллектуального капитала, рассмотрены наиболее распространенные классификации знаний на предприятиях. На основании проведенного исследования предложена оригинальная классификация знаний в зависимости от сферы их существования на предприятии.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, промышленные предприятия, продуцирование знаний, использование знаний, виды знаний.

Rot-Sierov Ye.V. KNOWLEDGE IN ACTIVITIES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES: TYPES, ESSENCE AND CONTENT

The article deals with the concept of «intellectual capital» and «knowledge». Their relationship and interdependence are established. Different approaches to the structure of intellectual capital were analyzed, the most common classifications of knowledge in enterprises were considered. The original knowledge classification was offered on the basis of the conducted research, depending on the sphere of its existence in the enterprise.

Keywords: intellectual capital, industrial enterprises, knowledge generation, usage of knowledge, types of knowledge.

Постановка проблеми. Дані, опубліковані у звітах міжнародних організацій (World Bank, WIPO та ін.) щодо тенденцій розвитку світової економіки, свідчать про постійне зростання ролі інформації, знань та інтелектуального капіталу в економічній діяльності як на рівні окремих підприємств, так і на рівні держав загалом. Очевидно, що знання та інновації є джерелом генерування високого рівня доданої вартості, тому їх продукування, залучення та використання є необхідною умовою, якщо підприємство чи організація має на меті відповідати сучасним вимогам ринку. Процес управління знаннями повинен мати системний, всеохоплюючий та методичний характер. Але водночас використання, продукування чи залучення знань має специфічний характер, адже неможливо використовувати знання, не виявивши сферу на підприємстві, яка потребує продукування чи залучення до неї знань. Тому питання класифікації знань залежно від сфер існування на підприємстві є актуальним та потребує детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню сутності та змісту поняття «інтелектуальний капітал» присвячені роботи таких вчених, як Т. Стюарт [1], Л. Едвінсон та М. Мелоун [2], Е. Брукінг [3], А.В. Кендюхов [4], О.Б. Казакова [5], І.В. Федулова [6], О.Н. Лазук [7] та інші.

Проблематика управління знаннями на рівні підприємства висвітлена у працях Т. Девенпорта та Л. Пруссака [8], К.-Е. Свейби [9], Б. Мільнера [10] та інших.

Питання змісту та структури інтелектуального капіталу на рівні підприємства розглянуті у дослідженнях таких вчених, О.А. як Хілуха, О.Є. Кузьмін, Л.Г. Ліпич [11], Ю.О. Єрешко [12], Г.Л. Ступнікер [13] та інші.

Різні типи класифікації знань на підприємстві описані у роботах Б.З. Мільнера [10], С.М. Ілляшенка [14], В.В. Власенко, Г.А. Корчагіної [15] та інших.

Проте, незважаючи на значні напрацювання, недостатньо вивченими залишаються питання,

пов'язані із класифікацією знань на промислових підприємствах залежно від сфер їх існування.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення наявних підходів до класифікації знань, а також структури інтелектуального капіталу на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прогресивне зростання економічних показників підприємств дуже тісно пов'язане з розвитком їхнього інтелектуального капіталу. Знання є елементом інтелектуального капіталу і мають свої особливості. Як зазначає О.М. Лазука [7, с. 36], основною функцією інтелектуального капіталу є забезпечення швидкого приросту прибутку за рахунок формування та реалізації необхідних підприємству систем знань, що забезпечують йому прогресивну діяльність. Але очевидно, що для того, щоби сформувані таку систему знань, необхідно класифікувати знання залежно від сфер їх існування чи, наприклад, видів діяльності підприємства (його функціональних відділів).

Дослідження підходів різних авторів (С.М. Ілляшенко [14], Б.З. Мільнер [10], Л.А. Трофимова, В.В. Трофимов [16]), В.В. Власенко, Г.А. Корчагіна [15], Г.Л. Ступнікер [13] та ін.) щодо класифікації знань на підприємстві дає змогу згрупувати їх залежно від сфер існування (табл. 1).

За результатами аналізу зазначених у табл. 1 підходів виокремлено комплекси знань, що характерні для промислового підприємства, і проведена їх класифікація залежно від сфери існування на підприємстві (рис. 1).

– Технологічні (наукові, науково-технічні) – знання про технологічні процеси на підприємстві (знання стосовно виробничих технологій продукції, обладнання та його експлуатації);

– продуктові (товарні) – знання про товарні групи продукції, життєві цикли продукції чи послуг, знання про властивості продукції та її технічні та споживчі властивості;

– кадрові (людські) – знання про взаємодію працівників між собою та їх взаємодію з організацією чи підприємством загалом;

– управлінські (організаційні) – знання про системи та технології управління, організаційну структуру.

– ринкові (аналітичні) – знання про контрагентів, ринки збуту, імідж підприємства на ринку.

Таким чином, знання є ключовим фактором, що впливає на підвищення ефективності ведення бізнесу. Але для ефективного використання знань та управління ними необхідно насамперед проаналізувати, в якій сфері вони існують (у разі комерціалізації) або ж до якої сфери їх необхідно залучити (у разі трансферу

технологій). У більш широкому розумінні необхідним є розроблення критеріальної бази і методичних підходів до визначення перспективних напрямів просування (залучення, купівлі тощо) та використання (впровадження, комерціалізації тощо) знань на промисловому підприємстві. Вони повинні бути покладені в основу механізму ринково-орієнтовного управління знаннями промислових підприємств, що дасть змогу активізувати процеси їх переходу до стійкого інноваційного зростання та посилувати позиції на національному і зарубіжних ринках.

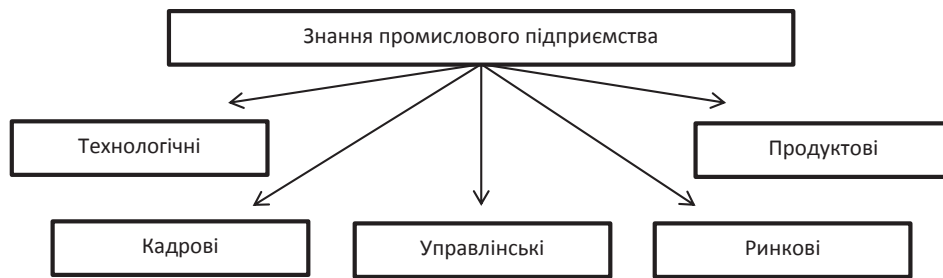

Рис. 1. Класифікація знань залежно від сфер їх існування на підприємстві (авторська розробка)

Таблиця 1

Підходи до класифікації знань на підприємстві

Автор	Класифікаційні ознаки знань	Види знань / Інтелектуального капіталу
Стюарт Т. [1, с. 2]	Людський – наявність знань та умінь використовувати їх для задоволення потреб клієнта; структурний – процес переходу індивідуальних знань в організаційні (власність компанії чи підприємства); споживчий – відносини організації зі споживачами, результатом яких має бути дохід організації.	Людський Структурний Споживчий
Едвінсон Л., Мелоун М. [2]	Людський – інвестиції в освіту та розвиток співробітників; структурний (організаційний та капітал «відносин») – бази даних, що можуть містити інформацію про внутрішні процеси на підприємстві, інформацію про клієнтів, організаційну структуру та ін., а також відносини із споживачами та постачальниками.	Людський Структурний (організаційний та капітал «відносин»)
Казакова О.Б., Ісхакова Е.І., Кузьмич Н.О. [5, с. 71]	Людський – знання, навички працівників, культура праці, характеристики, що невіддільні від особистості; організаційний – системи управління, технічне та програмне забезпечення, організаційна структура та ін.; капітал відносин – відносини із клієнтами та постачальниками; емоційний – система відносин, що сформована на основі бажань та інтересів людини та формує соціальну поведінку працівника.	Людський Організаційний, Капітал «відносин» Емоційний капітал
Срешко Ю.О. [12, с. 12]	Людський – знання, які неможливо відокремити від носія знань (вміння, навички, досвід); структурний – знання, що забезпечують умови функціонування людського капіталу (патенти, торгові марки, бази даних, культура, звичаї); споживчий – знання, що виникають у процесі економічних відносин (ринкові відносини, імідж, репутація).	Людський Структурний Споживчий
Хілуха О.А., Кузьмін О.Є., Ліпич Л.Г. [11, с. 15]	Людський – інтелект персоналу, інформація, освіта, знання, уміння, досвід; структурний – філософія управління, корпоративна культура, ноу-хау, торгові марки; ринковий – репутація, ділові зв'язки.	Людський Структурний Ринковий
Ступнікер Г.Л. [13, с. 6]	Виокремлено 3 складники інтелектуального капіталу і відповідні їм види знань (людський, технологічний, ринковий). Знання є нематеріальним активом і складником інтелектуального капіталу.	Людський Технологічний Ринковий
Ілляшенко С.М. [14, с. 25–26]	Знання про стан макро- і мікросередовища, про поточні фази економічних циклів, про власні можливості підприємства, про потенціал інноваційного розвитку, про етапи життєвого циклу інноваційної продукції тощо.	Наукові Технічні Традиційні
Мільнер Б.З. [10, с. 61]	Знання, що пов'язані з технологічними процесами на підприємстві. Знання, що дають змогу ефективно управляти кадровим потенціалом та організаційним процесом на підприємстві загалом.	Технологічні Кадрові Організаційні
Трофимова Л.А., Трофимов В.В. [16, с. 15]	Знання про клієнтів, маркетингові звіти, рейтинги, ціни (зовнішні); знання про продукцію, про взаємозв'язки, про співробітників, «пам'ять» організації, інтелектуальні активи (внутрішні).	Зовнішні Внутрішні
Власенко В.В., Корчагіна Г.А. [15, с. 73]	1) За доступністю (приховані, об'єктивні); 2) за походженням (життєві, наукові, культурні); 3) за рівнем застосування (практичні, теоретичні); 4) за масштабом (індивідуальні, організаційні, стандартизовані, соціалізовані, втілені, сумісні, транзактні, локальні, конкурентні, декларативні, процедурні, причинні); 5) за змістом (професійні, загальні); 6) за формою (конкретні, абстрактні); 7) за впорядкуванням (розрізнені, систематизовані); 8) за рівнем інноваційності (традиційні, вдосконалені, інноваційні).	8 груп знань без чіткого розподілу за сферами діяльності підприємства

Висновки. Здійснений огляд підходів до класифікації знань, а також структури інтелектуального капіталу на підприємстві дає можливість виокремити п'ять основних блоків знань (технологічні, продуктивні, кадрові, управлінські та ринкові). У кожній із наведених груп існують знання, які можуть бути як комерціалізованими (у разі продукування підприємством самостійно), так і залученими завдяки процесу трансферу технологій (у разі купівлі цих видів знань іззовні). Очевидно, що для прийняття ґрунтовних управлінських рішень щодо комерціалізації знань чи трансферу технологій необхідно проводити оцінку достатності потенціалу підприємства для продукування, придбання та використання (комерціалізації) знань, а також аналізувати економічну ефективність цих процесів. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розроблення і наукове обґрунтування системи управління знаннями на промисловому підприємстві.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Stewart T.A. The Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. – Accessed mode: http://www.academia.edu/2941601/Intellectual_capital_The_new_wealth_of_organizations
2. Эдвинссон Л., Мэлоун М. Интеллектуальный капитал: определение истинной стоимости компании // Новая постиндустриальная волна на Западе / под ред. В.Л. Инноземцева. М.: Academia, 1999, с. 429–447.
3. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Э. Брукинг: пер. с англ. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
4. Кендюхов А.В. Интеллектуальный капитал как новая экономическая категория / О. Кендюхов // Экономика промышленности. – 2002. – № 3. – С. 129–133.
5. Казакова О.Б. Интеллектуальный капитал: понятие, сущность, структура / О.Б. Казакова, Э.И. Исхакова, Н.А. Кузьминых // Экономика и управление: научно-практический журнал. 2014. № 5 (121). С. 68–72.
6. Федулова І.В. Інтелектуальний капітал як трансформований ресурс інноваційного потенціалу / І.В. Федулова // Наукові праці [Одеської національної академії харчових технологій]. – 2010. – Вип. 38(1). – С. 425–430. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Np_2010_38%281%29__93
7. Лазука О.Н. Развитие теории интеллектуального капитала в условиях становления новой экономики / О.Н. Лазука // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия D, Экономические и юридические науки : научно-теоретический журнал. – 2009 – № 4. – С. 35–39 – Режим доступу: <http://elib.psu.by/handle/123456789/2365>
8. Davenport T.H., Prusak L. Working knowledge: how organizations manage what they know [Electronic resource] / T.H. Davenport, L. Prusak. – Harvard Business Review Press, 2000. – Accessed mode: http://www.kushima.org/is/wpcontent/uploads/2013/09/Davenport_know.pdf
9. Sveiby K. – E. What is Knowledge Management? [Electronic resource] / K. Sveiby. – Accessed mode: http://www.sveiby.com/articles/Knowledge_Management.html
10. Мильнер Б.З. Управление знаниями: эволюция и революция в организации / Б.З. Мильнер. – Москва: Инфра-М, 2003. – 176 с.
11. Хілуха О.А. Управління інтелектуальним капіталом машинобудівних підприємств: теоретичні та прикладні положення: монографія / О.А. Хілуха, О.Є. Кузьмін, Л.Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 200 с.
12. Єрешко Ю.О. Економічна сутність інтелектуального капіталу як фактора інноваційного розвитку економіки / Єрешко Ю.О. // Економічний вісник НТУУ «КПІ» : збірник наукових праць. – 2016. – № 13. – С. 9–13. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/18195>
13. Ступнікер Г.Л. Формування і оцінка інтелектуального капіталу підприємств гірничо-металургійного комплексу: автореф. Дис. На здобуття наук. Ступеня канд. Ек. Наук: спец. 08.00.04 «економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Ступнікер Ганна Леонідівна – Кривий Ріг, 2010. – 19 с.
14. Ілляшенко С.М. Формування знаннеорієнтованих стратегій інноваційного розвитку підприємства [Текст] / С.М. Ілляшенко // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 27 травня 2015 р. / За заг. Ред. О.В. Прокопенко, М.М. Петрушенка. – Суми: СумДУ, 2015. – С. 25–26.
15. Власенко В.В. Знання як важливий елемент професійної культури управлінського персоналу / В.В. Власенко, Г.А. Корчагіна // Науковий вісник Херсонського державного університету: серія економічні науки – 2014. – № 8 (Ч. 5). – С. 72–75.
16. Трофимова Л.А. Управление знаниями: учебное пособие / Л.А. Трофимова, В.В. Трофимов. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – 77 с.